

CHRÁNÍME PŘÍRODU NEBO IDEU?

K REAKCÍM NA ČLÁNEK J. MILÍNA A L. ČÍŽKA (FOP 2/2019)

UVEŘEJNĚNÝM VE FOP 3/2019

DUŠAN UTINEK

Ing. DUŠAN UTINEK

V současnosti lesník na volné vratké noze, odborný lesní hospodář pro obecní majetky, dříve na MŽP na odboru zvláštní územní ochrany. V odborné činnosti se zabývá problematikou středních lesů.

Již poněkoliť se ve Fóru ochrany přírody objevil článek, který se zamýšlí nad směřováním našeho nejmenšího národního parku – NP Podyjí. Tentokrát to bylo od autorů J. Miklína a L. Čížka v čísle 2/2019. Článek a informace v něm jsou o to závažnější, že se vyjadřují k připravované zonaci NP Podyjí, která bude následujících nejméně 15 let neměnná, tudíž s ní nepůjde hnout. Tento článek vzbudil v následujícím čísle 3/2019 hned 3 docela prudké reakce – L. Reiterové, V. Dolejškého a J. Hrušky. Tyto reakce mě ponoukly k napsání své reakce na ony reakce. Aby se to ještě víc pletlo. Především názoroví oponenti nijak nereagují a nekomentují důvody zřízení tohoto národního parku, a co bude schválení této kritizované zonace znamenat. Jako obvykle se pomíjejí obecně uváděné důvody ke zřizování chráněných území dle IUCN. K této organizaci všichni v ochraně přírody vzhlížíme.

Nařízení vlády č. 164 z roku 1991, jímž byl zřízen národní park Podyjí, nám říká, že posláním tohoto národního parku je: „*uchování a zlepšení jeho přírodního prostředí, zejména ochrana či obnova samořídících funkcí přírodních systémů, přísná ochrana volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zachování typického vzhledu krajiny, naplňování vědeckých a výchovných cílů, jakož i využití území národního parku k ekologicky únosné turistice nezhoršující přírodní prostředí.*“

Předmětem ochrany tohoto národního parku dle novelizovaného zákona č. 114/1992 Sb. jsou: „*přírodní ekosystémy vázané na nejcennější část údolí Dyje a jejích přítoků, s výrazným fenoménem průlomového říčního údolí a vrcholového plató, včetně unikátních skalních tvarů. Předmětem ochrany jsou též evropsky významné druhy a typy evropských stanovišť, pro něž jsou na území národního parku vymezeny evropsky významné lokality.*“

Schválně cituji v úplnosti, aby laskavý čtenář

posoudil, zda kritizovaní autoři Miklín-Čížek, kromě své umanutosti v prostředí zajišťující zachování jedinečného druhového bohatství, kvůli kterému byl NP Podyjí zřízen, také neapelují na dodržování zákona?

Ten nám říká, obecně k národním parkům, že to jsou: „*Rozsáhlá území s typickým reliéfem a geologickou stavbou a převažujícím výskytem přirozených nebo člověkem málo pozměněných ekosystémů, jedinečná a významná v národním či mezinárodním měřítku z hlediska ekologického, vědeckého, vzdělávacího nebo osvětového.*“

A pro zajištění plnění cílů ochrany těchto území a stanovení pravidel proto, jak se v nich máme chovat a jak se o ně máme starat, se území národních parků dále člení na tzv. zóny ochrany přírody. Ona v případě NP Podyjí diskutovaná zóna přírodní má být vymezena: „*na ucelených plochách, kde převažují přirozené ekosystémy, s cílem je zachovat a umožnit v nich nerušený průběh přírodních procesů.*“

Čertovo kopýtko je skryto v pojmu přirozené ekosystémy, protože příslušný zákon je nijak nedefinuje, jinak si je představuje správa NP Podyjí a jinak autoři článku, který konečně odstartoval aspoň mediální diskusi. Dá-li se internetový čtvrtletník pro úzkou skupinu čtenářů považovat za médium, hrozí nám riziko dalšího vývoje dle arabského přísloví, psi budou štěkat a karavana půjde dál. Za sebe mám oprávněnou pochybnost, zda původní pařeziny, byť řadu desetiletí takto neobhospodařované, je možné považovat za přirozené ekosystémy. Tyto porosty se v minulosti opakovaně v krátkých intervalech mýtily, člověk v nich svou intervencí podporoval určité druhy dřevin a v určitém stádiu odebíral z porostů minimálně dřevní hmotu. Kromě toho je užíval i jinak, na pastvu domácích zvířat, sběr plodin apod. V případě probíraného území vzhledem k dlouhé historii jeho osídlení tak člověk činil po tisíce let. Stačí zalistovat v historických a archeologických publikacích. Kniže Břetislav (vlá-

dl 1034-1055), který budoval svou síť tzv. břetislavských hradů po hranici své země tam, kde nebyla přirozeně chráněna tzv. pohraničním hvozdem, jako prakticky všude v Čechách (na Znojemsku - Bítov, Znojmo, Hrádek), nám nepřímou ukázal, že v tomto regionu se žádný neprostupný hvozdnena- cházal. Z důvodu obrany země proti vpádu nepřátelských vojsk bylo tedy nezbytné ji zabezpečit nikoli s využitím přírodních překážek, ale stavbou opevněných sídel. Vzhledem k hustotě raně středověkého či dřívějšího osídlení z doby laténské a starší je diskutabilní, jak se zde potom mohly dochovat přirozené ekosystémy. Pařezina, byť je na ni díky trvale obnovované mozaice stanovišť různého charakteru navázáno obrovské druhové bohatství, přirozeným ekosystémem není. Bez intervence člověka zaniká. I když v minulosti navázala na opakovaně narušované porosty táhnoucími stády zvěře, či jiné disturbance.

Intervence člověka dokázala vytvářet mozaiku stanovišť s různými podmínkami, které využívala řada druhů. A to i druhů vázaných na určité specifické podmínky, protože dynamika lidských vlivů vedle zanikajícího biotopu vytvářela biotop nový s původními znaky. Čili ať pro druhy vázané na stín, tak pro druhy vázané na světlo, sucho nebo vlhko atd., bylo vždy dostatek prostoru k zachování jejich populací, stačilo jen se přesunout o kousek vedle. Je otázka, jestli tato lidská intervence, která vytvářela onu potřebnou mozaiku stanovišť, může být nahrazena spoléháním se na přirozené procesy, když zatím data ukazují, že se biotopy v NP Podyjí mění. A tudíž se mění i podmínky pro přežití populací druhů, které jsou předmětem ochrany tohoto národního parku.

Svůj podíl na problému, který vzbouřil onu diskusi, má interpretace pojmu národní park. Část ochranné veřejnosti hlásá, je-li to národní park, tak 75 % území musí

být ponecháno nebo musí směřovat k ponechání samovolnému vývoji. Vždyť to říká IUCN! Ale IUCN také říká, a to se tudně zamlčuje, že chráněná území se zřizují za účelem ochrany biodiverzity (Guidelines... hned na s. 7 a také na s. 13 českého překladu). A pokud jde o managementová pravidla, IUCN také říká (parafrázováno), dělejte si to, jak chcete, ale hlavně chraňte biodiverzitu (Guidelines... na s. 13)! Naše legislativa nám říká, že onen výskyt přirozených nebo málo pozměněných ekosystémů (ať už si pod tím představíme cokoli) musí být v NP převažující, tedy nikoli vzývaných 75 % dle IUCN pro kategorii II. a národní park, ale klidně třeba 50,01 %! Je tedy otázkou, zda chráníme v NP biodiverzitu, což po nás chce IUCN, nebo ve jménu samovolného vývoje ji obětujeme na oltář managementových podmínek dle IUCN.

Je docela zvláštní, jak vzýváme jenom tu část pravidel IUCN, která charakterizuje přístup k jednotlivým kategoriím chráněných území, ale opět dle této organizace, každý stát si to může ošetřit jinak, a pokud to dělá pro ochranu biodiverzity, je IUCN spokojena.

Navíc, pravidla IUCN by se v případě NP Podyjí na toto území neměla vztahovat, protože IUCN v Guidelines... na s. 13 (Principy chráněných území) říká, že v chráněném území má ochrana přírody prioritu. V případě NP Podyjí MŽP v roce 2014 vydalo rozhodnutí na základě žádosti Správy tohoto NP, že v určitých částech toho NP převažuje funkce ochrany lesa (§6 zákona č. 289/1995 Sb. o lesích) nad funkcí ochrany přírody v národním parku. Tudíž tyto části jsou chráněny dle zákona o lesích, nikoli dle zákona o ochraně přírody. Nevím, zda Správa NP Podyjí tuto skutečnost IUCN oznámila, ale mělo by tak být učiněno. Domnívám se, že bychom pravidla IUCN měli číst a dodržovat celá, a nikoli pouze ty části, které se nám z různých důvodů líbí.

Závěrem k poznámce V. Dolejškého, že je možné v zóně přírodní provádět zásahy na ochranu druhů (§18a, ZOPK). Tento § však říká o provádění těchto zásahů, že je lze provádět **výjimečně**. Nenašel jsem v zákoně, kdo je oprávněn o tuto výjimku požádat, předpokládám, že ji může udělit příslušná správa NP. Je otázka, zda v této nejistotě se stávajícím přístupem, kdy jsou tyto plochy zařazeny do zóny přírodní, na kterou je pohlíženo jako na bezzásahovou, bude Správa NP Podyjí ochotna tuto výjimku v potřebném rozsahu udělit. Navíc v bližších ochranných podmínkách NP Podyjí v §16c ZOPK je uvedeno, že „na celém území Národního parku Podyjí lze jen se souhlasem orgánu ochrany přírody měnit druhy nebo způsoby využití pozemků mimo zastavěné území obcí a zastavitelné plochy obcí.“ Je tedy otázkou, zda správa NP Podyjí udělí souhlas k této změně využití od bezzásahovosti k různé intenzivní péči. V současné době bylo mnohem jednodušší a v souladu s požadavkem IUCN na ochranu biodiverzity potřebné plochy zařadit do zóny soustředěné péče. Na tu se však pohlíží jako na méněcennou, ačkoliv jí zákon stanovil cíl ochrany „zachování nebo postupné zlepšování stavu ekosystémů, významných z hlediska biologické rozmanitosti, jejichž existence je podmíněna trvalou činností člověka nebo obnovy přírodě blízkých ekosystémů.“ Nemyslím, že ochrana známé biologické rozmanitosti je méně, než ochrana přirozených procesů, když nevíme co to je, respektive jsme na míle vzdáleni od všech nezbytných přirozených (míněno před přetvořením krajiny člověkem) podmínek.

LITERATURA:

Čížek, L., Miklín, J.: Nová zonace a staré bolesti NP Podyjí v číslech a souvislostech, Fórum ochrany přírody 2, 2019.

Dolejšký, V.: Komentář k článku „Nová zonace a staré bolesti NP Podyjí v číslech a souvislostech“, Fórum ochrany přírody 3, 2019.

Dudley, N. (Editor) (2008). Guidelines for Applying Protected Area Management Categories. Gland, Switzerland: IUCN. x + 86pp. WITH Stolton, S., P. Shadie and N. Dudley (2013). IUCN WCPA Best Practice Guidance on Recognising Protected Areas and Assigning Management Categories and Governance Types, Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 21, Gland, Switzerland: IUCN., překlad Petr Roth.

Hruška, J.: problém není v NP Podyjí, ale v krajině jako takové, Fórum ochrany přírody 3, 2019.

Reiterová, L.: Reakce Správy NP Podyjí na text Lukáše Čížka a Jana Miklína, Fórum ochrany přírody 3, 2019,

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny v platném znění

Nařízení vlády ČR č. 164/1991 Sb., kterým se zřizuje Národní park Podyjí a stanoví podmínky jeho ochrany.